

a mű szét is feszíti azokat a konstrukciókat, amelyeket vele kapcsolatban az irodalomtörténet felállít.

És szót kell ejteni a drámákról is, elsősorban *A holdbéli csónakosról*. Számomra ezekben a drámákban a színpad fiktitvása és térként való kezelése tűnik fontosnak, ami éles ellentétben áll saját kora magyar drámairodalmának színházzemléletével és színpadi ízlésével, ugyanakkor visszakapcsolódik ahhoz a Maeterlinckhez, akin keresztül Weöres színháza rokonítható saját korának posztdramatikus színházi törekvéseivel.

„AZ EMBER ÉS KÖRNYÉKE”

Vécsi Nagy Zoltánnal Weöres Sándor rajzairól L. Simon László beszélget

2003 áprilisában Weöres Sándor születésének 90. évfordulója alkalmából *Az ember és környéke* címmel kiállítás nyílt a költő rajzaiból a hatvani Hatvany Lajos Múzeumban. A kiváló költő képzőművészeti munkásságáról Vécsi Nagy Zoltán művészettörténész, a múzeum igazgatóját kérdeztük.

– *Számos íróról tudjuk, hogy rajzolt vagy festett, s hogy igen erős képzőművészeti indíttatása volt. Hogy csak néhány példát említsünk: Petőfi Sándor; Kassák Lajos, Nagy László, kortársaink közül Tandori Dezső vagy Háy János. Weöres Sándorról mégisincs a köztudatban, hogy az irodalmon túli művészeti területekre is elkalandozott. Mi lehet ennek az oka?*

– Úgy gondolom, hogy ez elsősorban az életmű rendkívüli nagyságának köszönhető. Bár kétségtelenül egyik legismertebb költőnk-ről van szó, a szélesebb közönség előtt életművének csupán egy töredéke ismert: főként gyermekversei népszerűek. Betudható ez a költő visszahúzódó, meglehetősen szerény természetének is. Weöres sohasem akart a figyelemfelkeltéshez a feltűnést is választó avantgárd költő szerepében mutatkozni. Rajzait nem erőltette rá olyan fórumokra, amelyekről tudni lehetett, hogy rugalmatlanságból vagy konzervativizmusból nem igényelnék az irodalom műfajain túli kalandozásait. Persze azért néhány rajza még életében megjelent. Én először a régi

Mozgó Világban találkoztam velük. Annak idején kiállítása is nyílt a Helikon Galériában. Legutóbb özvegye, Károlyi Amy értelmező, érthető és érző szavainak kíséretében jelent meg a hatvani múzeum gyűjteményében lévő rajzoknak a családi hagyatékban maradt párdarabjaiból egy szép kis kötet.

– *Vannak írónk, akiket képzőművészként is jegyünk, például Kassákot, vagy képzőművészeink, akik irodalomtörténetileg is jelentős szövegeket hagytak maguk után, mint például Gulácsy Lajos, s vannak, akikről nem tudjuk egyértelműen eldönteni, elsődlegesen melyik művészeti ág alá soroljuk be, mint például Erdély Miklóst. Weöresnek mennyire volt jelentős, művészettörténetileg is értékelhető a rajzoló tevékenysége? Mennyiben tekinthető rajzolgatása szórakozásnak, pihentető játéknak?*

– Rajzait is tekinthetjük játéknak, talán még szórakozásnak is, ahogy sok versét is. De semmiképpen sem felelőtlen, alkotói összpontosítás nélküli firkálgatásnak. Annak ellenére, hogy ami a képzőművészet történetét illeti, publicisztikai vonatkozású írásaiból is tudhatóan és a rajzokon is jól láthatóan, széleskörű és alapos ismeretekkel rendelkezett, mégis e könnyű kezű grafikáknak majdnem semmi köze nincs a gyakorlati képzőművészi képzettséghez. Mi több, nem is próbál hasonlítani a profi alkotásokhoz, annál inkább a gyerekrajzokhoz és az ősi, úgynevezett „primitív” kultúrák alkotásaihoz.

– *Fel lehet-e fedezni valamilyen párhuzamot Weöres nyelvhasználata, poétikai módszerei és a grafikai között?*

– Nyilvánvalóan igen, bár ez részemről, mivel nem vagyok irodalomkutató, csupán egy megérzés. A nyelvi invenció, a fogalmak megújításának, a szavak, jelek és képi konvenciók érvényes jelentéssel való újrafeltöltésének szándékát, a lakonikus fogalmazást, a ritmusra építettséget és a gyermeki lélekhez mint forráshoz való fordulást érzem közösnek. A rajzok nagyobbik része inkább sorolható a vizuális költészet műfajaiba, mint a képzőművészetébe. Alapvetően, azt hiszem, az intermedialis jellegük, pontosabban a médiumok felettségük vagy előttiségük, valamint a szabad asszociációs, improvizációs eredetük az igazi meghatározójuk.

– *Egyáltalán hol helyezhetők el egy művészettörténeti térben, kontextusban Weöres Sándor rajzai?*

– Nehéz kérdés, hiszen Weöres Sándorban, a rajzóban, leginkább a múlt századelő törzsi, naiv és népi kultúrák iránti rajongóját, a Klee művészetével polgárjogot nyert, a gyerekek világát középpontba állító szürrealisták, valamint az ötvenes években kibontakozó art

brut néven ismert irányzat alkotóinak utódját fedezhetjük fel. De egyes rajzok létrejöttében a hetvenes évek minimalizmusának befolyása is érezhető.

– *Melyek azok a témák, amelyek a grafikus Weörest a leginkább foglalkoztatták?*

– Formailag egyszerű fogalmazású rajzai tematikájukban rendkívüli változatosságot mutatnak. Vannak köztük arcképek, figurák, elvont fogalmak, sajátosan képzőművészeti formák, vonalak tér- és mozgásviszonyai, betűkompozíciók, tájbrázolások, állatok, növények, mikroszkopikus és kozmikus világ, de tulajdonképpen mindaz, amit szövegeiből is a költő világához tartozónak ismerünk.

– *Weöres számára fontos volt a távol-keleti, a taoista, a buddhista kultúra, számos alapvető fontosságú és szépségű fordítással gazdagította például a régi kínai irodalom magyar nyelvű anyagát. Mint a kiállítás címe is jelzi, az ember és környéke, az ember és környezete fontos volt a költő számára. Érezhető-e a rajzain a természet harmóniáját óhajtó gondolkozó ember állandó útkeresése?*

– Feltétlenül. Láthatóan egyik központi témája a természettel és a világgal való kibékülés keresése. Éppen ennek a világba való beilleszkedésnek szellemi eszközökkel való megközelítése, keleti értelemben való tevőlegességének eredményei ezek a rajzok. Nincsen bennük semmi olyan erőn felüli akarás, amely nem természetes képességeiből ered. Mindaz a könnyedség és lelki tisztaság, ami ezeknek a rajzoknak sajátja, egy olyan alkotó nagyságát dicséri, aki nem az ember és ember közötti hiábavaló méltatlan presztízsversenyre, -harcra pazarolta tehetségét és energiáit, hanem olyané, akinek minden igyekezetét a világ, a természet és az emberi lélek titkaiban való elmélyülés alázata jellemezte.

– *Miként fogadták a múzeum látogatói a gyerekverseinek köszönhetően az egyik legismertebb s legkedveltebb költőnk rajzait?*

– Mindig van egy olyan közönség, amely lelkesen fogadja kiállításainkat. A Weöres-kiállítás is azok közé a kiállítások közé sorolható, amely azoknak hatvaniaknak és a környékbelieknek jelentett örömet, akik egyébként kissé álmosnak, porosnak érzik a kisváros kulturális kínálatát. Ugyanakkor pedig ez a kiállítás is azok közé a kiállításaink közé sorolható, amelyek különösségükkel és egyediségükkel képesek a fővárosból és a távolabbi vidékekről is látogatókat vonzani Hatvanba. A fogadtatás mérlege tehát mindenképpen pozitív, annak ellenére, hogy volt, aki első látásra csalódott, hiszen a rajzok egyszerűsége meglepte. A vizuális illúziók virtuális valóságának világában élők, de

még inkább a technikai szakmaisággal lenyűgöző művészet mímelésének illuzionistáinak hatása alatt élő befogadók azok, akik „a gyermek, az unokám is tud ilyet” újra és újra eluralkodó hétköznapi esztétizálás kényelmes hamisságával mérik a kiállítást. Pedig e közhely éppen azt a felismerést rejti, hogy a felnőttég, a hétköznapi világba való erős beágyazottság az, ami meggátolja, hogy a világot az unokáinkhoz hasonlóan a maga egyszerű nagyszerűségében lássuk, ahogy azt a költő is látta. Érdekes következtetésekre ad alkalmat az a felmérés, amelyet egy lelkes rajztanárnőnek, Muzsik Hajnalkának köszönhetünk, aki a helyi gimnázium szinte minden tanulójával néhány soros fogalmazványt íratott a Weöres-rajzokról. A több tucat „elemzés” nagyszerű látletele egy átlagos vidéki gimnázium diákjaira jellemző kultúrafogyasztói képességnek. Biztató, hogy a Weöres-féle rajzok egyszerűsége láthatóan számos rést volt képes nyitni a tankönyvi és a pedagógusi paneleken, valamint a kamaszos dac elutasító magatartásának falán, majd keresztülfurakodva a szubkulturális kasztok ízlésburkain is képes volt eljutni a fiatalok „én”-jéhez.

– *Várható-e egy Weöres-album megjelenése, rajzainak széles közönséghez való eljuttatása?*

– A Weöres-rajzokat a Szolnokon megjelenő Eső című lap különszámaként a költő 90. születési évfordulója alkalmából a Hatvany Lajos Múzeumban megnyílt *Az ember és környéke* című kiállítás katalógusaként akartuk az olvasókhöz eljuttatni; sajnos elképzelésünkhöz a költő szellemi örökségét „gondozó” ügyvédi iroda nem járult hozzá. Csak remélhetjük, hogy egy későbbi szerencsésebb pillanatban és kontextusban a rajzok könyv formában való kiadásával is kirukkolhatunk.

„A MŰVÉSZI SŰRÍTÉS NAGYMESTERE”

*Valló Péter rendezővel A holdbéli csónakosról és Weöres Sándorról
Nedbál Miklós beszélget*

Weöres Sándor 1941-ben írta *A holdbéli csónakos* című darabot, amelyet harminc évvel később a Thália Színházban állítottak először színpadra. Azóta több feldolgozás is született, a legújabb októberben lesz